

« شیخ در محبس »

رُمانی بر اساس زندگی شیخ الرئيس بوعلی سینا

نگارش

یوسف زیدان

ترجمه

علاء رضا باقر

سرشناسه: زیدان، یوسف، ۱۹۵۸-م.

Zaydan, Yusuf

عنوان قراردادی: فردقان (اعتقال الشيخ الرئيس). فارسی

عنوان و نام پدیدآور: شیخ در محبس: رمانی براساس زندگی شیخ الرئيس بوعلی سینا. رنگارنگ. یوسف زیدان؛ ترجمه علیرضا باقر.

مشخصات نشر: تهران: شایا، ۱۳۹۹.

مشخصات ظاهری: ۲۹۶ ص.؛ ۲۱×۱۴ س.م.

شابک: ۷۵۰۰۰۰ ریال: 1-2-96170-9622-978

وضعیت فهرست نویسی: فیا

عنوان دیگر: رمانی براساس زندگی شیخ الرئيس بوعلی سینا.

موضوع: داستان‌های عربی-- قرن ۲۰م.

موضوع: Arabic fiction--20th century

موضوع: ابن سینا، حسین بن عبدالله، ۳۷۰-۴۲۸ق.--داستان

موضوع: Avicenna--Fiction

شناسه افزوده: باقر، علیرضا، ۱۳۲۵-، مترجم

رده‌بندی کنگره: PJA۲۸۶۸

رده‌بندی دیوئی: ۸۹۲/۷۳۶

شماره کتابشناسی ملی: ۶۱۶۲۲۱۱

این کتاب ترجمه‌ای است از
فردقان (اعتقال الشیخ الرئيس)
قاهره، دار الشروق، ج اول، ۲۰۱۸م.

شیخ در محبس
نگارش: یوسف زیدان
ترجمه: علیرضا باقر

مدیرفقه و امه: یار حسین شاملوفرد
مدیرهنری، صفحه‌آرایی و طراحی جلد: محسن باهر

چاپ اول: ۱۱۹۹
شمارگان: ۱۱۰۰ نسخه
بها: ۷۵,۰۰۰ تومان

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۹۶۱۷۰-۲-۱
ISBN: 978-622-96170-2-1

چاپ و صحافی: الفبا
همه حقوق محفوظ و متعلق به نشرشایا است.

www.shayapub.ir

info@shayapub.ir

shaya.pub

واحد فروش: ۰۹۳۰۲۵۹۳۷۰۳

فهرست

مقدمه مترجم/ ۹

مزدوج/ ۱۷

شیخ ه. ن. ۵۳

۷۶، ۱۵۰

مهیار/ ۱۳۳

مهتاب/ ۱۸۷

سندس/ ۲۲۱

حی بن یقظان/ ۲۶۹

در طول تاریخ بشر، نشتندان بزرگ و اندیشمندان سترگی که در هر ملتی سر برآورده‌اند، نه تنها مایه غرور و افتخار، ارزشمندترین و مهم‌ترین سرمایه ملی بوده‌اند. این سرمایه‌های بشکوه، تجربه تاریخی و تمدن یک ملت به شمار می‌روند و یکی از معیارهای عظمت و اهمیت هر تمدنی، میزان رخواری‌اش از چنین سرمایه‌هایی است. تمدن کهن و ریشه‌دار ایران اسلامی در این زمینه، خرسآمد تمدن‌ها نباشد، بی‌تردید در شمار برترین‌هاست و تاریخ شکوهمند ملت مسلمان ایران، سرشار از دانشمندان و نوابغ بزرگی است که نه تنها در حوزه تمدن ایرانی و اسلامی، بلکه در عرصه بشری اثرگذار بوده‌اند و سهم شایانی در پیشرفت بشر داشته‌اند.

شیخ الرئیس بوعلی سینا که از نام‌های درخشان تاریخ دانش و معرفت جهان به شمار می‌رود و در دامن تمدن اسلامی ایران روییده و بارور گشته است، یکی از همین سرمایه‌های گرانبهاست که هر چه درباره‌اش بگویند و بنویسند، باز هم کم است و حق عظمت او را ادا نمی‌کند. آثار گران سنگ این حکیم و طبیب والا در زمینه‌های گوناگون از چنان جایگاهی برخوردار است که پس از گذشت یک هزاره، هنوز هم در محافل علمی مورد توجه و استناد است و دانش دوستان به کشف و شرح زوایای آن می‌پردازند.

تاکنون آثار فراوانی درباره زندگی پورسینا نوشته شده است؛ از همان زندگی‌نامه که بخش‌هایی از آن را او خود به شاگردش جوزجانی املاکرد و سپس توسط همین

شاگرد، کامل شد تا آثاری که در سال‌های اخیر در این موضوع نگاشته شده است و در اینجا قصد برشمردن آنها را نداریم، اما باید گفت که امروزه، بیان داستانی چنین زندگی‌هایی فرصت مغتنمی برای شناساندن بهترین گوهرهای تابناک به جامعه است و موجب می‌شود که نسل جوان در قالبی جذاب و هنری با پیشینه تمدن پویای ایران اسلامی آشنا گردد.

در میان کسانی که برای شیخ رئیس زندگی نامه نوشته‌اند، برخی کوشیده‌اند تا به بیان داستانی نزدیک شوند و از گزارشگری خشک تاریخی، فاصله بگیرند، اما واقعیت آن است که هیچ‌یک از آنها نتوانسته‌اند به مرز آفرینش رمانی ادبی و داستانی «یرابراه» عناصر و لوازم بنیادینش چونان پیرنگ، گره افکنی، گره‌گشایی، شخصیت‌پردازی و... نزدیک شوند.

کاری که به سبب زیدان، در کتاب فردقان؛ اعتقال الشیخ رئیس انجام داده است وینک بردار، آن با نام شیخ در محبس به خوانندگان عزیز تقدیم می‌شود، آن است که از دل ریشه‌های تاریخی درباره زندگی بوعلی، رمانی زیبا و خواندنی بیرون کشیده است.

شاید مهم‌ترین ویژگی این رمان یوسف زیدان آن است که هرچند بر بنیاد زندگی نامه چند صفحه‌ای جوزجانی و دیگر گزارش‌های تاریخی استوار شده است و هیچ انحرافی از آن ندارد، با این حال ذوق، تخیل و تخیلات ناصرتیرکشش داستانی چنان هنرمندانه در آن سامان داده شده است که اگر کسی زندگی نامه را نخوانده باشد، هرگز نمی‌تواند باور کند که همه رویدادهای رمان به همان پاره کوچک تنیده شده است و آنچه که می‌خواند تقریباً تاریخ است نه قصه! این همان چیزی است که در بسیاری از رمان‌های تاریخی دیده نمی‌شود و کسانی که در این قلمرو می‌زنند معمولاً یا چنان به بیان تاریخی می‌چسبند که عناصر داستانی را از یاد می‌برند و یا چنان به تخیل و قصه‌پردازی میدان می‌دهند که واقعیت تاریخی را قربانی می‌کنند.

نکته مهمی که با موضوع بالا بی‌ارتباط نیست، گنجاندن افکار و آثار پورسینا و نیز شماری از دانشمندان هم‌روزگارش در لابه‌لای رویدادهای داستان است. یوسف زیدان نه تنها نام آثار مهم بوعلی، بلکه بخش‌هایی از متن آنها را در جای جای بافت

قصه آورده است، اما این کار را چنان هنرمندانه و البته عالمانه انجام داده است که تقریباً هیچ توقف ناخوشایندی در سیر قصه پدید نیاورده است و خواننده، ضمن آشنایی با این آثار و افکار، احساس نمی‌کند که مشغول خواندن گزارشی از کارهای علمی این دانشمند است. جالب این‌که نویسنده به زیبایی، کتاب مفقودی مانند البر والایم شیخ رئیس را به بخشی از پیرنگ داستان تبدیل می‌کند و از نام آن ده ماهی‌ای، می‌سازد برای پردازش شخصیت‌های گوناگون قصه. او همچنین پایان «منا» یدگی شیخ را با کتاب زنده‌بیدار می‌آمیزد؛ قصه‌ای نمادین و رمزآلود که نشانه تقریت رگه‌اشاء و عرفان در اندیشه فلسفی اوست و از آنجا که گرایش اشراقی شیخ در اواخر عمر، آشکار و استوارتر شده است، قرار دادن متن این کتاب در پایان داستان بسیار هوشمندانه می‌باشد.

یوسف زیدان در این زمانه خوبی از دو عنصر زمان و مکان بهره گرفته است. او توانسته است با استفاده از ویدئوهای تاریخ‌دار دوران ابن سینا، موقعیت‌های گوناگون زندگی وی را در قالب «نخ‌روش» قرار دهد و بیان داستانی‌اش را منسجم، متوالی و معنادار سازد. یوسف زیدان سه خان را نیز به شکلی هنرمندانه و در عین حال محققانه به خدمت گرفته است؛ زیرا ضمن استفاده از نام‌ها و اماکن حقیقی در ایران، از ویژگی‌های جغرافیایی و حتی اجتماع آنها برای بیان جزئیات داستانش بهره می‌گیرد و این ویژگی گویای تحقیقات گسترده و دقیق نویسنده محترم در جغرافیا و تاریخ ایران است.

اجزای این روایت پیوندهای مرئی و نامرئی گیرایی با یکدیگر دارد که زمینه را به خوبی برای گره‌اندازی و گره‌گشایی در بستر داستان فراهم ساخته‌اند. بهر حال حضور مبهم زنی به نام «سندس» در آغاز داستان پدید می‌آید و برجای جای آن سایه می‌اندازد، در اواخر داستان گشوده می‌شود و بر جذابیت آن می‌افزاید.

آغاز و انجام تصویری و زیبایی این رمان و همچنین رفت و برگشت‌های به جا و سنجیده آن که مسیر روایت را از مسیری خطی و امتدادی افقی خارج می‌کند، قابلیت فیلمنامه‌ای جذاب را به آن داده است که می‌تواند از این زاویه نیز مورد توجه اهل هنر و ادب قرار گیرد.